

Innspill til Forskningsmeldingen 2009 fra KAFF-prosjektet

Kunnskapsbehov på kulturarvfeltet

Sammendrag

Kunnskapsbehovene på kulturarvfeltet beskrevet i dette sammendraget, har utkrystallisert seg gjennom arbeidet med prosjektet *Kulturarv i fortid, samtid og framtid* (KAFF). Intensjonene med prosjektet er å styrke kunnskapsgrunnlaget på kulturarvfeltet bl.a. for å bidra til debatt og fornyelse av praksis innen det samlede kulturvernet. Se for øvrig www.kaff.no

KAFF-prosjektet er et samarbeid mellom Norsk kulturråd, ABM-utvikling og Riksantikvaren. De beskrevne kunnskapsbehovene er de nevnte institusjoners *felles* kunnskapsbehov. Norsk kulturråd, ABM-utvikling og Riksantikvaren har også andre kunnskapsbehov som defineres gjennom prosesser innen den enkelte institusjon.

Stortingsmeldinger og offentlige utredninger på kulturarvfeltet legger alle vekt på en kunnskapsbasert forvaltning. Det understrekes at forskning er viktig for å sikre forståelsen av kulturarvens og kulturvernets betydning for samfunnet. I tillegg fremheves forskningen og forskningsformidlingens betydning for å gjøre feltet mer synlig og ikke minst mer relevant for aktuelle samfunnsutfordringer. Forskningsbasert kunnskap gir nødvendig underlag for utvikling og fornyelse av politikken. Formidling av ny kunnskap er avgjørende for å kunne ta nye resultater i bruk – kunnskap som kan sikre en god ivaretagelse av kulturarv og dermed gi grunnlag for bedre forvaltning og framtidig bruk. På tross av erkjennelsene om at kulturarv har betydning både for den sosiale, kulturelle og økonomiske utviklingen i samfunnet, står forskningen på kulturarvfeltet svakt.

Kunnskapsbehov på kulturarvfeltet

Arbeidet i KAFF-prosjektet har synliggjort følgende tre innfallsvinkler til kunnskapsbehov på kulturarvfeltet:

Forståelse av fenomenet kulturarv

Det er behov for en løpende, kritisk og forskningsbasert diskusjon av fenomenet kulturarv. Hva ligger til grunn for at noe blir sanset og tolket som kulturarv, mens andre ting ikke blir det? Hva forstår vi med kulturarv, hvordan har forståelsen endret og utviklet seg, hvordan har kulturarv blitt brukt og misbrukt? Det er behov for tverrfaglig forskning på fenomenet, og det er samtidig viktig at aktørene og institusjonene på kulturarvfeltet tar opp disse problemstillingene. På tilsvarende måte er det behov for forskning omkring begreper som ofte opptrer i sammenheng med kulturarv, som for eksempel identitet, kulturelt mangfold og verdensarv. Det synes for eksempel å være enighet om at kulturarv er viktig fordi det styrker identiteten, men hva begrepet identitet rommer har vært lite debattert. Det er behov for at

forståelsen av disse begrepene og fenomenene videreutvikles og fordypes gjennom forskning og forskningsformidling.

Kulturarvens betydning i samfunnet

Det blir ofte hevdet at kulturarv har stor betydning både for enkeltmennesket og for samfunnet som helhet. Det er imidlertid lite forsket på *hvilken* betydning kulturarv har, både for enkeltmennesker, for ulike grupper og for samfunnet som helhet. Hvordan påvirker det vi velger ut og forvalter som kulturarv samfunnet? *Hvorfor* har kulturarv betydning? På hvilken måte betyr kulturarv noe i et samfunn i endring? Hvilken rolle spiller kulturarv i en tid med økt internasjonalisering, globalisering og kommersialisering? En må også tørre å spørre *om* kulturarv har betydning. Er det slik at kulturarv betyr mindre for noen grupper enn for andre?

Forståelse og praksis hos kulturarvfeltets institusjoner og aktører

Det er behov for kunnskap om kulturarvinstitusjonenes virksomhet, rolle og verdivalg. I et samfunn i rask endring er et kritisk blikk på egen forvaltning spesielt viktig. Praksis må gjøres til gjenstand for forskning. Hva er museenes, arkivenes og kulturminneforvaltningens eksistensberettigelse i dag? Hvordan kan de som kulturarvinstitusjoner møte de samfunnsmessige utfordringene? Hvordan kan de bidra til å stille spørsmål ved etablerte "sannheter" og maktstrukturer? Hva slags verdisyn og selvforståelse har kulturarvfeltets profesjonelle aktører?

Det er også behov for kunnskap om andre aktører på feltet, bl.a. eiere og brukere av kulturminner, publikum på museer og de frivillige organisasjonene på feltet. Samtidig er det behov for å se på forholdet mellom det profesjonsbaserte kulturvernet og folk flest. Hva er likt og hva er ulikt med hensyn til hva enkeltmennesker, lokalsamfunn og offentlige myndigheter oppfatter som viktig kulturarv?

Tendenser og trender som påvirker og aktualiserer behov for økt kunnskap om kulturarv

Den stadig raskere samfunnsutviklingen skaper behov for ny kunnskap, forståelse og praksis innen kulturarvfeltet. Samfunnsmessige utfordringer av betydning for kulturarvfeltet er vist i matrisen nedenfor.

	Tre overordnede kunnskapsbehov			
		Forskning for forståelse av fenomenet kulturarv	Studier av kulturarvens betydning i samfunnet	Studier av kulturarvfeltets institusjoner og aktører
Fem tverrgående tendenser og trender	Stadig sterkere markedskrefter	x	x	x
	Økt internasjonalisering	x	x	x
	Ny teknologi	x	x	x
	Økt kulturelt mangfold	x	x	x
	Styrket behov for demokrati og deltakelse	x	x	x

Stadig sterkere markedskrefter. Vårt samfunn preges i stadig større grad av markedskrefter og kommersialisme. Dette påvirker kulturarvfeltet. Kulturarv har fått en ”varekarakter”, for eksempel gjennom at kulturminner er ”produkter” som skal markedsføre steder i kampen om turistene. Samtidig stilles det økte krav til kulturarvinstitusjonene om inntjening og lønnsomhet, om markedstilpasning og verdiskaping. Det er store utfordringer knyttet til å utvikle kulturarv og kulturarvinstitusjonene på en slik måte at nyttetenkning og markedstilpasning ikke går på bekostning av kvalitet eller stenger for mer overordnet tenkning.

Økt internasjonalisering. Ny teknologi, en global økonomi, økt turisme og innvandring fører til sosial og kulturell endring. Dette skjer globalt, men får forskjellige uttrykk i møtet med lokale, regionale og nasjonale kulturer. Sett i lys av dette blir internasjonalt forskningssamarbeid stadig viktigere. I EUs sjuende rammeprogram er man opptatt av å sette fokus på hvilken betydning de globale endringene stiller Europa ovenfor, blant annet i forhold til mangfold, verdier og historie. Forskning på kulturarv i en internasjonal kontekst kan gi viktige bidrag til kunnskapsutviklingen nasjonalt. Økt internasjonalt samarbeid vil være relevant innenfor mange ulike temaområder knyttet til kulturarv. For eksempel vil en kopling mot relevante fagmiljøer i land med mange innvandrere kunne gi nye perspektiver på den norske forskningen omkring kulturarv i et pluralistisk samfunn.

Nye utfordringer og muligheter knyttet til ny teknologi. De siste tiårene har teknologien, spesielt informasjons- og kommunikasjonsteknologien, gjennomgått en dramatisk utvikling. Det er to forhold som har skapt en grunnleggende ny situasjon for kulturarvinstitusjonene, ikke minst i ABM-sektoren: 1) Digital informasjon og 2) Formidling gjennom Internett. Informasjon blir lagret og distribuert i nye former og kanaler. Dette krever ny kompetanse, nye samarbeidsformer, nye metoder og kanskje nye institusjoner. Ny teknologi fører til nye måter å tenke rundt kulturarvinstitusjonene på. For eksempel fører IT-teknologien til at grensene mellom katalog, magasin og utstilling på museene er i ferd med å viskes ut. Samtidig åpner teknologien opp for nye formidlingsmåter, og for å nå ut til nye grupper, blant annet gjennom tilgjengeliggjøring av arkivmateriale, nettutstillinger og databaser.

Økt kulturelt mangfold. Det norske samfunnet har alltid vært preget av kulturelt mangfold. Tidligere var dette først og fremst representert gjennom urfolksbefolkningen, samene, og de nasjonale minoritetene. De siste tiårene har imidlertid det norske samfunnet fått mange nye innbyggere med en annen etnisk og kulturell bakgrunn enn den som representeres av urfolk og ”gamle” minoriteter. Dette utfordrer den tradisjonelle forståelsen av kulturarv for alle, og stiller krav om ny kunnskap til institusjonene som forvalter og formidler kulturarv. Det er med andre ord et stort kunnskapsbehov knyttet til kulturarv og kulturelt mangfold, og her kan man med fordel få kunnskap fra andre land som har arbeidet med disse problemstillingene over lengre tid.

Styrket behov for demokrati og deltakelse. Kulturarvinstitusjonene skal bidra til deltakelse og demokrati. Enkeltmennesker og ulike grupper sin stemme skal bli hørt, og kulturarvinstitusjonene skal være i dialog. Kunnskapen som blir formidlet skal gjøre samfunnsborgerne bedre i stand til å delta i de demokratiske prosessene. Kulturarvinstitusjonene har kunnskapsbehov knyttet til disse kravene, og også på dette området vil en kunne hente kunnskap fra andre land.